

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 7Sžsk/122/2019
Identifikačné číslo spisu: 6019200287
Dátum vydania rozhodnutia: 25.11.2020
Meno a priezvisko: JUDr. Alena Adamcová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2020:6019200287.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Aleny Adamcovej a členiek senátu JUDr. Zdenky Reisenauerovej a JUDr. Violy Takáčovej, PhD., v právnej veci žalobkyne: D. H., nar. XX. Z. XXXX, bytom O. XXX, Y., právne zast.: URBAN STEINECKER GAŠPEREC BOŠANSKÝ, s.r.o., advokátska kancelária, so sídlom Havlíčkova 16, Bratislava, IČO: 47 244 895, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom Ul. 29. augusta 8, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č. 38023-2/2019-BA zo dňa 12. marca 2019, o kasačnej sťažnosti žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č.k. 20Sa/7/2019-54 zo dňa 17. septembra 2019, takto

rozhodol:

I. Najvyšší súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č.k. 20Sa/7/2019-54 zo dňa 17. septembra 2019 z a m i e t a.

II. Najvyšší súd Slovenskej republiky účastníkom nárok na náhradu trov kasačného konania n e p r i z n á v a.

Odôvodnenie

I.

Konanie pred správnym súdom

1. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej v texte rozhodnutia len „krajský súd“ alebo „správny súd“) právoplatným rozsudkom č.k. 20Sa/7/2019-54 zo dňa 17. septembra 2019 postupom podľa § 190 zákona č. 162/2015 Z.z. Správneho súdneho poriadku (ďalej len „SSP“) zamietol žalobu žalobkyne, ktorou sa domáhala preskúmania rozhodnutia žalovanej č. 38023-2/2019-BA zo dňa 12. marca 2019 (ďalej len „rozhodnutie žalovanej“). Uvedeným rozhodnutím žalovaná zamietla odvolanie žalobkyne v celom rozsahu a potvrdila prvostupňové rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Banská Bystrica zo dňa 07. januára 2019 č. 2921-14/2019-BB (ďalej len „prvostupňové rozhodnutie“), ktorým bolo rozhodnuté podľa § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

(ďalej len „zák. č. 461/2003 Z.z.“) tak, že žalobkyňa nemá nárok na jednorazové odškodnenie po F. S. V., ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu dňa 06. júla 2018.

2. V odôvodnení rozsudku krajský súd uviedol, že dňa 06. júla 2018 utrpel F. S. V. (ďalej len „poškodený“) smrteľný pracovný úraz u zamestnávateľa Železiarne Podbrezová, a.s. Po prešetrení úrazu Inšpektorátom práce Banská Bystrica si žalobkyňa uplatnila nárok na vyplatenie jednorazového odškodnenia podľa § 94 zák. č. 461/2003 Z.z. ako dlhoročná partnerka a snúbenica poškodeného, ktorá je v zmysle § 116 Občianskeho zákonníka blízkou osobou. Táto jej žiadosť bola prvostupňovým rozhodnutím zamietnutá, keď Sociálna poisťovňa, pobočka Banská Bystrica poukázala na to, že žalobkyňa, ktorá v žiadosti o priznanie jednorazového odškodnenia uviedla vzťah k poškodenému „družka a snúbenica“, nespĺnila podmienku uvedenú v § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., a vzhľadom na to, že nebola manželkou poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu, nemá nárok na jednorazové odškodnenie. V napadnutom rozhodnutí žalovaná uviedla, že v zmysle podaného odvolania mala byť žalobkyňa dlhodobou partnerkou poškodeného žijúca s ním v spoločnej domácnosti, pričom v októbri 2018 plánovali uzavrieť manželský zväzok, o čom predložila svoje čestné vyhlásenie, ako aj potvrdenie o trvalom pobyte seba a poškodeného. Žalovaná poukázala na § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., podľa ktorého manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania majú nárok na jednorazové odškodnenie. Zákonodarca v § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. taxatívne vymenúva osoby, ktorým za splnenia podmienok stanovených zákonom priznáva nárok na jednorazové odškodnenie. Okrem existencie zákonom regulovanej poisťnej udalosti zákonodarca stanovuje aj podmienku určitej väzby medzi poškodeným a osobami oprávnenými z citovaného ustanovenia zákona. Touto väzbou, okrem väzby rodičovskej je aj väzba manželská.

3. Krajský súd považoval námietku žalobkyne o nesprávnom právnom posúdení veci vo vzťahu k § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. za nedôvodnú. Žalobkyňa s poukazom na názory Ústavného súdu SR ohľadom výkladu práva, s poukazom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ako aj s poukazom na rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn. 10Szak/14/2017, namietala, že žalovanou uplatnený spôsob aplikácie § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nezohľadňuje výklad zákona v zmysle ústavy, medzinárodného a európskeho práva a nezohľadňuje tiež, že zmyslom a účelom právnej úpravy nebolo striktne obmedziť okruh oprávnených osôb výlučne na manželku poškodeného, ale aj určit' osoby, ktoré by ujmu druhého pociťovali ako svoju vlastnú. Krajský súd dospel k záveru, že neboli splnené podmienky na uplatnenie neprimerane extenzívneho výkladu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., resp. ním použitého konkrétneho pojmu „manželka“ spôsobom, ktorý presadzovala žalobkyňa. O právnom obsahu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nie sú odôvodnené pochybnosti, nakoľko je z neho zrejmé, že stanovuje uzavretý okruh subjektov oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného zamestnanca, ktorými sú manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného. Okruh týchto subjektov je nepochybne identifikovaný ich označením, ktorému zodpovedá konkrétny právny obsah podľa zákona o rodine. Pokiaľ je manželstvom podľa § 1 ods. 1 zákona o rodine zväzok muža a ženy, ktorý vzniká na základe ich dobrovoľného a slobodného rozhodnutia uzavrieť manželstvo po splnení podmienok ustanovených týmto zákonom, je manželkou poškodeného zamestnanca žena, ktorá s ním uzavrela manželstvo a žiadna iná. To platí bez ohľadu na to, aký má alebo mala s poškodeným jeho družka alebo snúbenica partnerský, citový, intímny, ekonomický, spoločenský vzťah alebo iný vzťah vzájomnej závislosti založený na rôznych aspektoch. Presadzovanie názoru žalobkyne na obsah pojmu „manželka“ založený na iných záveroch tak nemôže byť úspešný, pretože je *contra legem*.

4. K námietke žalobkyne, ktorou s pojmami „manžel, manželka“ stotožnila alebo dala im na roveň aj iné osoby, ktoré by ujmu iného pociťovali ako svoju vlastnú, ktorý vzťah vykazuje podobné charakteristiky vzťahu manželského, hoci *de iure* je vzťahom partnerským, krajský súd uviedol, že táto nemá opodstatnenie. Podľa § 116 Občianskeho zákonníka blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu, a teda je zrejmé, že namietaný vzťah žalobkyne s poškodeným nie je slovenskému právnenému poriadku neznámy, avšak pokiaľ zákonodarca nepoužil túto zaužívanú koncepciu „blízkej osoby“ na účely

jednorazového odškodnenia podľa § 94 zák. č. 461/2003 Z.z., prípadne priamym odkazom na použitie § 116 Občianskeho zákonníka, s uplatnením systematického výkladu práva sa javí nepoužitie tohto konceptu ako vedomý postup zákonodarcu, ktorým zreteľne prejavil svoju autonómnu zákonodarnú pôsobnosť a vôľu spôsobom, ktorým kreoval predmetnú právnu úpravu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., nezahŕňajúcim prvky pojmu „blízka osoba“ do normatívneho textu zákona, ktorým vymedzil okruh subjektov oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného. Rovnako sa uvedená argumentácia vzťahuje na postavenie tzv. spoluzijúcej osoby, ktorá je síce povolaná za určitých okolností dediť po poručiteľovi, avšak nebola zahrnutá do uzavretého okruhu osôb podľa § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. Dôsledkom tohto prístupu je výsledok v podobe normatívneho textu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., podľa ktorého iná osoba než manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného nárok na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného zamestnanca nemá.

5. Žalobkyňa nesúhlasila s premisou, že právo neposkytuje plnohodnotnému, dlhotrvajúcemu partnerskému vzťahu druhu a družky adekvátnu, resp. žiadnu právnu ochranu. Slovenský právny poriadok neumožňuje dožadovať sa právnej ochrany partnerského vzťahu druhu a družky alebo snúbencov bez toho, aby uzavreli manželstvo. Všestrannú ochranu požíva jedine manželstvo a žiadny iný zväzok muža a ženy, keď podľa čl. 41 ods. 1 Ústavy SR „manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých, podľa čl. 1 zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine manželstvo je zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobro. Manžel a manželka sú si rovní v právach a povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí“. To znamená partnerský vzťah na úrovni „druh a družka“, resp. „snúbenec a snúbenica“ nemá z hľadiska slovenského práva právnu relevanciu. Len v určitých prípadoch právny poriadok spája určité právne následky aj s faktickým spolužitím viacerých osôb v spoločnej domácnosti, ako napríklad pri dedení zo zákona v druhej dedičskej skupine dedia aj tí, ktorí žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roka pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti, a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa. Navyše, pokiaľ by aj takému mimomanželskému vzťahu alebo spolužitiu zákon poskytoval určité práva alebo určitú právnu ochranu, dôležité je, aký by to malo význam vo vzťahu k oprávnenosti účastníka tohto vzťahu byť príjemcom jednorazového odškodnenia v dôsledku pracovného úrazu poškodeného. Pokiaľ nie je družka, snúbenica poškodeného alebo jeho spoluzijúca osoba súčasťou uzavretého okruhu osôb oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného, nárok na priznanie takého nároku zo strany žalovanej nemá.

6. Žalobkyňa ďalej s oporou v judikatúre Ústavného súdu SR argumentovala tým, že žalovaná bola podľa jej názoru povinná vyložiť, resp. dotvoriť právo v tom zmysle, že v súlade s jej argumentáciou vychádzajúcou z judikatúry rôznych súdov (NS SR, ESEP) je potrebné za manželku považovať aj žalobkyňu, ktorá bola s poškodeným v dlhodobom partnerskom vzťahu, ako druh a družka spolu dlhodobo žili, boli zasnúbení a mali v pláne svadbu v termíne október 2018, pričom bolo potrebné zohľadniť aj závislosť žalobkyne na poškodenom. Žalobkyňa poukázala najmä na uznesenie Ústavného súdu SR zo 16.10.2018, sp. zn. III. ÚS 388/2018, podľa ktorého: „Zákonodarca pri tvorbe právneho predpisu spravidla vychádza z toho, čo je bežné, z tzv. normálnych prípadov, pričom osobitné, špecifické situácie, ktoré život prináša, môžu uniknúť jeho pozornosti. V takýchto prípadoch nemôžu súdy postupovať formalisticky a zohľadniť iba doslovné znenie zákona, ktorého aplikácia môže mať protiústavné dôsledky. V prípadoch medzery zákona, ak sú dané podmienky pre dotváranie práva súdom, je súd k dotváraniu práva nielen oprávnený, vychádzajúc z princípu rovnosti, dokonca povinný. Inštitút analógie je tak legitímnou metódou aplikácie práva a využíva sa v prípadoch, ak určitý spoločenský vzťah nie je upravený konkrétnym ustanovením príslušného zákona, resp. iného právneho predpisu (analogia legis), resp. ak existuje spoločenský vzťah, na ktorý nepamätá právna norma, ktorá by ho regulovala (analogia iuris)“. V predmetnej veci bol ťažiskom námietok sťažovateľa prezentovaný nesúhlas so súdmi zvolenou interpretáciou aplikovaných ustanovení Občianskeho zákonníka, resp. s použitím analógie legis, ktorú konajúce súdy uplatnili na účel preklenutia medzery zákona. Z obsahu tam

namietaného rozsudku krajského súdu vyplýva, že krajský súd v posudzovanej veci sťažovateľa uplatnil analógiu zákona, keď v konkrétnej skutkovej situácii, t.j. opustenie bytu oboma manželmi ako nositeľmi práva osobného užívania bytu, ktorú relevantná zákonná úprava nepokrývala, aplikoval na daný prípad zákonné ustanovenie vzťahujúce sa na skutkovú situáciu obdobnú, a sice § 181 Občianskeho zákonníka, t.j. trvalé opustenie domácnosti oprávneným užívateľom bytu, ktorý nebol v spoločnom užívaní manželov. Na základe uplatnenej analógie legis, ku ktorej sa krajský súd dopracoval pri súčasnom rešpektovaní, resp. nachádzaní účelu aplikovanej právnej úpravy, t.j. zabezpečenie bytových potrieb spolubývajúcich osôb majúcich blízky vzťah k pôvodným oprávneným užívateľom, krajský súd ustálil konštituovanie užívacieho práva odporcov priamo zo zákona, keď ich užívacie právo vzniklo po trvalom opustení bytu rodičmi odporcu v prvom rade, ktorým svedčilo pôvodné právo spoločného užívania bytu. Avšak je zrejmé, že v preskúmvanej veci žiadna medzera v zákone zistená nebola, pretože § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nevykazuje znaky neúplnosti alebo vnútornej obsahovej rozpornosti, či nejednoznačnosti, ktoré by bolo potrebné v procese aplikácie práva odstrániť pomocou výkladových pravidiel, alebo ktoré by vyvolávali potrebu sudcovskej tvorby práva.

7. Krajský súd poukázal na to, že ustanovenie § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nevytvára pochybnosti o jeho právnom obsahu, ktorý stanovuje uzavretý okruh zrozumiteľne označených subjektov oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného zamestnanca. Vzhľadom na to, nie je dôvod pristupovať k jeho výkladu žalobkyňou presadzovaným spôsobom, ktorý je *contra legem*. Výkladom proti doslovnému jazykovému zneniu zákona a na jeho základe rozhodovaním *contra legem* nevyhnutne dochádza k intenzívnemu zásahu do jedného zo základných princípov právneho štátu, a to princípu právnej istoty, na základe čoho je takýto spôsob rozhodovania súdu sice dovolený, ale značne limitovaný. Rozhodovať takto nie je možné nikdy v prípade, pokiaľ sa aplikuje jasný, jednoznačný a zjavne úplný text zákona, resp. právnej normy obsiahnutej v zákone, pričom vzhľadom na všetky okolnosti niet pochyb o úmysle zákonodarcu na takej úprave právnych vzťahov, čo platí práve pre daný prípad. Klauzula *rebus sic stantibus* týkajúca sa zmeny podmienok po prijatí zákona je tiež jedným z kritérií, ktoré je nutné kumulatívne splniť na možnosť rozhodovať proti zneniu zákona. Čiže až spoľahlivé osvedčenie podstatnej zmeny podmienok od čias ustanovenia textu zákona zákonodarcom, vrátane jeho účelu zodpovedajúcemu jeho doslovnému jazykovému zneniu, k momentu aplikácie daného textu súdom na konkrétny prípad, by takýto dôvod zakladalo, avšak takáto zmena z námietok žalobkyne nevyplývala.

8. Žalobkyňa tiež namietala, že ustanovenie § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. sa od prijatia a účinnosti zákona, t.j. od 01.01.2004 nezmenilo a nereflektovalo tak na spoločenské zmeny a ich súčasný vývoj, v ktorej súvislosti dala do pozornosti rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn. 10Szak/14/2017, ktorý vykladal pojem „rodinný život“ v zmysle čl. 8 Dohovoru, ktorý môže zahŕňať *de facto* aj iné „rodinné väzby“, pričom existencia rodinného života je v podstate skutkovou otázkou, ktorá závisí od skutočnej existencie blízkych osobných väzieb, čiže otázka existencie či absencie rodinného života je v prvom rade otázkou faktickou, vzhľadom na čo nie je nevyhnutná existencia manželského zväzku, ale „rodinný život“ v zmysle Dohovoru zahŕňa aj iné *de facto* „rodinné“ väzby, napríklad spolužitie bez uzavretia manželstva ako druh a družka. Z obsahu označeného rozsudku vyplýva, že predmetom prieskumu v tomto prípade bolo rozhodnutie o zaistení cudzinca, ktorý bol žiadateľom o azyl podľa zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov, kde žalovaný orgán verejnej správy neodôvodnil, či v prípade sťažovateľa bola splnená niektorá z podmienok odôvodňujúca oprávnenosť zásahu do práva na skutočný súkromný rodinný život garantovaný čl. 8 Dohovoru, ktoré by bolo výkonom napadnutého rozhodnutia obmedzené alebo odňaté. Žalobkyňa ďalej poukázala na koncept tzv. „nukleárnej rodiny“ a jeho kritériá, ktorý priniesol v rozhodovacej činnosti v posledných rokoch EŠLP. Podľa názoru žalobkyne prezieravo vypracúvané rozhodnutia európskych súdov, pričom však podľa krajského súdu nie je zrejmé, aké rozhodnutia a ktorých súdov, poukázali na to, že štáty pri posudzovaní koncepcie rodiny musia zohľadniť spoločenské zmeny. Ochrana tradičnej rodiny totiž môže byť legitímnym cieľom štátu, avšak nie jedinou cestou, ako viesť rodinný život, pričom nie je možné zvýhodňovať alebo naopak znevýhodňovať jednu skupinu ľudí pred druhou.

9. Podľa názoru Ústavného súdu SR vyjadreného v rozhodnutí sp.zn. III. ÚS 44/2011 „pri výklade a

aplikácii ustanovení právnych predpisov je nepochybne potrebné vychádzať prvotne z ich doslovného znenia. Súd však nie je doslovným znením zákonného ustanovenia viazaný absolútne. Môže, ba dokonca sa musí od neho (od doslovného znenia právneho textu) odchyliť v prípade, keď to zo závažných dôvodov vyžaduje účel zákona, systematická súvislosť alebo požiadavka ústavne súladného výkladu zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov (čl. 152 ods. 4 ústavy). Samozrejme, že sa v takýchto prípadoch musí zároveň vyvarovať svojvôli (arbitrážnosti) a svoju interpretáciu právnej normy musí založiť na racionálnej argumentácii. Viazanosť štátnych orgánov zákonom v zmysle čl. 2 ods. 2 ústavy neznamená výlučnú a bezpodmienečnú nevyhnutnosť doslovného gramatického výkladu aplikovaných zákonných ustanovení. Ustanovenie čl. 2 ods. 2 ústavy nepredstavuje iba viazanosť štátnych orgánov textom, ale aj zmyslom a účelom zákona.“ V danom prípade podmienky na uplatnenie postupu predpokladaného týmto názorom Ústavného súdu SR podľa krajského súdu splnené neboli, pretože uvedené názory EŠLP a NS SR sa netýkajú právnej podstaty danej právnej veci, resp. predmetu prieskumu. Neposkytujú totiž výklad § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. ani výklad medzinárodnej zmluvy vo vzťahu k právu na odškodnenie po poškodenom (zomrelom) zamestnancovi. Poskytujú v rôznych iných kontextoch možné prístupy k pojmu „rodinný život alebo zväzok“ a podobne, avšak obsah pojmov „manželstvo, manžel, manželka“, ktoré možno považovať za obsahovo odlišné, užšie ako pojem rodina, rodinný život, bližšie nevysvetľujú a vôbec sa nezaoberajú právami odkázaných osôb po úraze v prípade smrti zamestnanca, ktorý je im (bol) blízkou osobou. V prípade pertraktovanom rozsudkom NS SR sp.zn. 10Szak/14/2017 došlo k praktickému zamedzeniu súkromného „rodinného“ života sťažovateľa obmedzením jeho slobody, čo nemožno porovnávať so situáciou, keď zo strany žalovanej nedošlo k žiadnemu praktickému obmedzeniu alebo odňatiu partnerského života žalobkyne s poškodeným, ktorý zanikol v dôsledku jeho smrti. Žalovaná vo svojom rozhodnutí iba zohľadnila, že zákonom je preferované manželské spoložitie, ktoré poskytuje manželom viac práv ako iné partnerské spoložitie, čo sa prejavilo aj v normatívnom texte § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. Žalovaná teda rešpektovala zákonné vymedzenie okruhu osôb podľa zákona oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie, bez toho, aby toto právo svojím rozhodnutím žalobkyne v rozpore s objektívnym právom odňala. Z rozsudkov súdov obsahujúcich ich závery k čiastkovým otázkam rodinného života alebo rodiny, bez dotyku s oblasťou sociálneho úrazového poistenia, ani z nepodložených názorov žalobkyne tak nevyplýval záver, že text zákona v uvedenom ustanovení nezodpovedá súčasným podmienkam života spoločnosti, ktoré sa od času jeho prijatia mali podľa žalobkyne podstatne zmeniť. Od roku 2003 (zákon č. 461/2003 Z.z. bol v NR SR schválený 30.10.2003) nepochybne došlo k určitým spoločenským, politickým, sociálnym a iným posunom, avšak tvrdená podstatná zmena okolností vo vzťahu k nazeraniu spoločnosti na manželstvo nebola žalobkyňou osvedčená.

10. Krajský súd mal za to, že nebolo preskúmaním zákonnosti napadnutého rozhodnutia žalovanej zistené žiadne z kritérií determinujúcich nesprávne právne posúdenie veci. Nebolo dôvodné ani porušenie čl. 7 ods. 2 a 5 Ústavy SR, ktoré bolo namietané žalobkyňou vo všeobecnosti, bez konkretizácie ustanovení medzinárodných zmlúv alebo právne záväzných aktov EÚ, ktoré mali byť porušené a okolností nasvedčujúcich relevancii takého práva vo vzťahu ku konkrétnemu prejednávanej prípadu, najmä bez uvedenia konkrétnych dôvodov takého rozporu.

11. Krajský súd rovnako tak nepovažoval za dôvodnú námietku žalobkyne, že žalovaná sa dostatočne nevysporiadala s jej postavením ako dlhoročnej družky poškodeného a zároveň osoby oprávnenej na priznanie jednorazového odškodnenia po poškodenom. Konajúce organizačné zložky žalovanej vec vyhodnotili komplexne a zaoberali sa všetkými námietkami žalovanej, ku ktorým vyjadrili svoje závery. Obe rozhodnutia konajúcich orgánov žalovanej spĺňajú požiadavky § 209 ods. 4 zák. č. 461/2003 Z.z. Vzhľadom na to, že žalobkyňa neuviedla, s ktorými konkrétnymi podstatnými skutočnosťami alebo okolnosťami veci, námietkami alebo skutočnosťami zistenými v konaní sa žalovaná nevysporiadala a krajský súd to nezistil, nemožno sa ani z tohto dôvodu dopracovať k záveru spočívajúcemu v nezákonnosti napadnutého rozhodnutia. Prvostupňový orgán vydal rozhodnutie, ktoré dostatočne a zrozumiteľne odôvodnil, prečo nebolo možné žiadosti žalobkyne vyhovieť. Prvostupňové rozhodnutie a napadnuté rozhodnutie žalovanej obsahujú v odôvodnení skutočnosti, na základe ktorých bolo rozhodnuté, ako aj úvahu, ktorou boli zhromaždené podklady vyhodnotené. Nestotožnenie sa žalobkyne

s právnou argumentáciou žalovanej, resp. s jej právnym posúdením založeným na odlišných názoroch, si nemožno zamieňať s nezrozumiteľnosťou alebo nedostatkom dôvodov.

12. Krajský súd napokon poukázal na námietky žalobkyne, že nezákonným postupom a rozhodnutím žalovanej došlo aj k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu manželského stavu a rodinného stavu v zmysle § 2a v spojení s § 5 zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon), avšak podľa názoru krajského súdu by k znevýhodneniu žalobkyne došlo v tom prípade, pokiaľ by žalovaná voči nej uplatnila postup zjavne odlišný od postupu, ktorý uplatnila alebo uplatňuje voči osobám v rovnakom alebo obdobnom podstavení ako bola žalobkyňa v konaní o jednorazovom odškodnom (druhom, družkám poškodeného). Naopak k znevýhodneniu nedochádza, ak podľa zákona má určitá skupina osôb (napr. partner, druh, družka a pod.) odlišné práva ako iná skupina (manžel, manželka), nakoľko spôsob regulácie právnych vzťahov prostredníctvom zákona je v dispozícii zákonodarcu. Postup, ktorý je v súlade so zákonom, resp. je zákonom predpokladaný, nemožno považovať za diskriminačný alebo nepriateľský voči žalobkyňi. Námietky žalobkyne neobsahujú označenie skutočností, z ktorých by bolo možné objektívne dospieť k záveru o predpojatosti, resp. o diskriminačnom správaní sa žalovanej alebo Sociálnej poisťovne, pobočka Banská Bystrica. Okrem všeobecného tvrdenia o porušení zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu manželského stavu a rodinného stavu žalobkyňa neuviedla žiadne konkrétne skutočnosti, ktoré by osvedčovali nerovnaké zaobchádzanie so žalobkyňou zo strany žalovanej. V takom prípade tieto námietky nemožno hodnotiť inak, ako nepodložené subjektívne pocity. Ustanovenie § 11 ods. 2 antidiskriminačného zákona v konaní podľa zákona č. 461/2003 Z.z. ani v konaní podľa SSP priamo aplikovateľné nie je. Konanie podľa antidiskriminačného zákona predstavuje osobitný prostriedok právnej ochrany poskytovanej súdom s odlišnými princípmi konania zodpovedajúcimi civilnej povahe konania podľa tohto zákona. Práva ustanovené antidiskriminačným zákonom sa zaručujú rovnako všetkým osobám v sociálnom zabezpečení. Krajský súd preskúmajúci zákonnosť napadnutého rozhodnutia nie je oprávnený nad rámec obsahu napadnutého rozhodnutia a konania, ktoré jeho vydaniu predchádzalo, posudzovať namietané diskriminačné zaobchádzanie so žalobkyňou. Pokiaľ sa teda žalobkyňa domnievala, že boli porušené jej práva, ktoré jej zaručuje antidiskriminačný zákon, má možnosť domáhať sa právnej ochrany podaním osobitnej žaloby podľa § 5, § 9 antidiskriminačného zákona, podaním ktorej sa aktivuje aj ustanovenie § 11 ods. 2 antidiskriminačného zákona zakotvujúce tzv. obrátené dôkazné bremeno.

13. O trovách konania krajský súd rozhodol v súlade s § 167 SSP (a contrario) tak, že náhradu trov konania žalobkyňi nepriznal, nakoľko v konaní nebola úspešná.

II.

Kasačná sťažnosť žalobkyne

14. Proti rozsudku krajského súdu podala žalobkyňa v zákonnej lehote kasačnú sťažnosť s poukazom na § 440 ods. 1 písm. g) SSP. Uviedla v nej, že v žalobe namietala nesprávne právne posúdenie veci zo strany žalovanej pri preskúmaní otázky splnenia alebo nespĺnenia zákonnej podmienky týkajúcej sa priznania nároku žalobkyne na jednorazové odškodnenie po poškodenom. Žalovaná nesprávne identifikovala postavenie žalobkyne ako osoby neoprávnenej na priznanie jednorazového odškodnenia v zmysle § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., keď nesprávne právne interpretovala § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nezohľadňujúc nutnosť výkladu vnútroštátneho zákona v zmysle ústavnoprávnej legislatívy, či európskej legislatívy upravujúcej postavenie partnerov mimo manželského zväzku.

15. Žalobkyňa poukázala na to, že žalovaná vychádzala zo striktno reštriktívne formulovaného jazykového výkladu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., ktorým dospela k záveru, že nárok na plnenie po poškodenom má výlučne len manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného, pričom nevzala do úvahy nutnosť ústavno-konformného výkladu a nutnosť euro-konformného výkladu zohľadňujúc právne normy stojace nad zákonom, a to čl. 12 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 Ústavy SR a rovnako čl. 1 a čl. 32 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj čl. 7, čl. 20, čl. 21 ods. 1, čl. 33 ods. 1, čl. 34 ods. 1 Charty základných slobôd, ako aj čl. 7, čl. 20, čl. 21 ods. 1, čl. 33 ods. 1, čl. 34 ods. 1 Charty základných práv

Európskej únie, ako aj princíp nediskriminácie ako základný fundamentálny princíp vyplývajúci zo Zmluvy o fungovaní EÚ ako primárneho práva EÚ.

16. Žalobkyňa tiež namietala, že by zámerom zákonodarcu bolo striktne obmedziť okruh oprávnených osôb výlučne na manželku poškodeného, ale zmyslom a účelom zákonodarcu bolo týmto vymedziť a určiť osoby, ktoré by ujmu druhého pocítovali ako svoju vlastnú. Takýto vzťah dvoch osôb, t.j. druha a družky totiž vykazuje podobné charakteristiky vzťahu manželského, hoci de iure je vzťahom partnerským.

17. Zo záverov napadnutého rozsudku krajského súdu je zrejmé, že tento sa pridržal obdobne ako žalovaná striktného jazykového výkladu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. Avšak je nutné poukázať na to, že jazykový výklad zákona predstavuje len prvotné priblíženie sa k zmyslu a účelu aplikácie právnej normy. Z úlohy súdov ako ochrancov zákonnosti podľa čl. 144 ods. 1 Ústavy SR síce vyplýva, že súdy sú viazané znením zákonnej normy, avšak vychádzajúc z judikatúry Ústavného súdu SR s poukazom na uznesenie sp.zn. III. ÚS 388/2018 zo dňa 16.10.2018 od doslovného znenia zákona sa môže súd odchyliť, ak si to zo závažných dôvodov vyžaduje účel, systematická súvislosť alebo požiadavka ústavne súladného výkladu zákona. Podľa názoru žalobkyne ani v predmetnej veci si nemožno vystačiť len s doslovným textom zákona, ale je potrebné interpretovať ho najmä s ohľadom na účel, ktorý sa ním sleduje a požiadavku ústavne súladného výkladu zákona, predovšetkým s ohľadom na garanciu ochrany rodinného života a garanciu rovnosti práv.

18. Žalobkyňa ďalej konštatovala neprípustnosť výkladu len jednej právnej normy formou jej umelej izolácie, ale naopak poukázala na potrebu pri jej výklade prihliadať aj na kontext vnútroštátnej úpravy a európskej úpravy, ktorou je Slovenská republika viazaná, v oblasti manželského a partnerského spolužitia a rodinného života.

19. V danej veci bolo nesporné, že poškodený a žalobkyňa spolu po dlhší čas žili v spoločnej domácnosti, podieľali sa na úhrade s tým spojených nákladov a viedli trvalé súžitie intímnej povahy, svojím charakterom pripomínajúce manželský zväzok. Pri zohľadnení masívneho progresu vo fáze vývoja partnerských záväzkov a s tým súvisiacou stále sa rozvíjajúcou úpravou práv a povinností partnerov nemožno súhlasiť so záverom, že pre účely priznania predmetného odškodnenia má byť plnohodnotný dlhotrvajúci partnerský vzťah druha a družky degradovaný v porovnaní s akýmkoľvek manželským vzťahom do pozície zväzku, ktorému právo neposkytuje adekvátnu, prípadne žiadnu ochranu.

20. Predmetom a cieľom § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nebolo podľa žalobkyne striktne obmedziť okruh oprávnených osôb, ale naopak v prípade úmrtia poškodeného v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania, priznať pozostalému partnerovi jednorazové odškodnenie ako čiastočnú kompenzáciu straty zosnulého partnera a straty príjmu zosnulého partnera. Dvojica žijúca v stabilnom dlhodobom zväzku druha a družky s finančnou podporou jedného voči druhému a dvojica, ktorá je zosobášená, sa nachádzajú v porovnateľných situáciách, pričom odopretie nároku na jednorazové odškodnenie pozostalému druhovi zakladá nedôvodné porušenie zásady rovnosti zaobchádzania na podklade striktného jazykového výkladu zákona. Podľa názoru žalobkyne, je prístup k cieľu podstaty jednorazového odškodnenia založený na náhlade na dvojicu ex post, a nie ex ante, ktorý umožňuje konštatovať, že v deň úmrtia jedného z partnerov sa pozostalý partner nachádza v úplne rovnakej situácii ako pozostalý manžel, t.j. v situácii osoby, ktorá roky viedla spoločné spolužitie a vzájomne sa podieľala, a to sociálne, emočne a finančne, na fungovaní spoločného života, a náhle o všetky aspekty spoločného života príde.

21. Výklad žalovanej, ako aj krajského súdu je zameraný na výlučne vecný prístup k situácii v podobe posudzovania existencie manželského zväzku ku dňu úmrtia poškodeného, pričom nevyjadruje presné ratio legis sporného ustanovenia zákona.

22. Žalobkyňa sa nestotožnila so záverom krajského súdu a žalovanej, že nesprávne odkazovala na

povinnosť dotvorenia práva súdmi vychádzajúc z judikatúry rôznych súdov, a to Najvyššieho súdu SR a Európskeho súdu pre ľudské práva, nakoľko text § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. je jasný, jednoznačný a zjavne úplný, pričom podľa názoru krajského súdu nemožno ani apelovať na dotváranie práva súdmi, nakoľko žiadna medzera v zákone zistená nebola. Je však zrejmé, že striktný jazykový výklad § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. zväzda k záveru prezentovanému krajským súdom, avšak na druhej strane ale platia závery Ústavného súdu SR, prezentované v uznesení sp.zn. III ÚS 388/2018 zo dňa 16.10.2018, v zmysle ktorých „súd nie je doslovným znením zákona viazaný absolútne.“

23. Podľa názoru žalobkyne záver krajského súdu, že výklad § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. má byť jasný a reštriktívny, nezodpovedá ústavne súladnému výkladu zákonov a úijnému výkladu práva. Žalobkyňa poukazovala na rozhodnutia najvyšších súdnych autorít, a to na rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn. 10Szak/14/2017 zo dňa 26.09.2017, ktoré neriešili § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., ale jasne deklarovali vo svojom kontexte potrebu výkladu „rodinného života“ a partnerských väzieb v širšom meradle než len izolovaným vnímaním statusu „manžel - manželka“.

24. Žalobkyňa rovnako tak nesúhlasila so závermi krajského súdu o absencii medzery v zákone, a tak nemožnosti súdov dotvárať právo, nakoľko práve v prípadoch, kedy jazykový výklad znenia zákona má za následok protiústavné dôsledky, existujúcu medzeru zák. č. 461/2003 Z.z., ktorý nepamätá na možnosť ponímania „rodinných väzieb“ aj v inom než manželskom zväzku, je nutné vyplniť dotvorením práva, ergo priznaním rovnakých práv a nárokov, aké majú v zmysle zák. č. 461/2003 Z.z. manželia, aj druhovi a družke.

25. Žalobkyňa poukázala na koncept „nukleárnej rodiny“, a jeho kritériá, ktorý priniesol v rozhodovacej činnosti v posledných rokoch ESLP, a pokiaľ teda biologická väzba presahuje rámec nukleárnej rodiny a má byť považovaná za rodinný život, je nutné, aby konkrétny vzťah bol charakterizovaný skutočnými a úzkymi väzbami medzi dotknutými jednotlivcami.

26. K tvrdeniu krajského súdu, že nie je zrejmé, aké rozhodnutia a ktorých európskych súdov podľa žalobkyne poukázali na to, že štáty pri posudzovaní koncepcie rodiny musia zohľadniť spoločenské zmeny, žalobkyňa uviedla, že z obsahu jej žaloby bolo zrejmé, že mala na mysli rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva a rozhodnutia Súdneho dvora EÚ, na ktoré poukázala buď ich označením v texte žaloby alebo odkazom v podobe poznámky pod čiarou.

27. Žalobkyňa poukázala ďalej na to, že ambíciu zrovnoprávnenia manželských zväzkov a faktických zväzkov partnerov vyjadril aj Súdny dvor EÚ vo svojich rozhodnutiach, keď podľa jeho názoru, pojem partneri v nemanželskom zväzku treba chápať ako spoložitie dvoch osôb, charakterizované určitou stabilitou a vzájomnou viazanosťou určitými spoločnými právami a povinnosťami, týkajúcimi sa ich spoločného života (rozsudok Súdu pre Verejnú službu (prvá komora) z 27.11.2007 vo veci F-122/06 Anton Pieter Roodhuijzen vs. Komisia), pričom samotnej definícii „rodinný život“ sa súdy zámerne vyhýbali. Dôvodom bolo, že pojem rodinný život je veľmi citlivý na morálne a sociologické zmeny v spoločnosti (Vincenc Coussirat-Coustere Famille et Convention européenne des Droits de l'Homme in Protection des droits de l'homme). Žalobkyňa ďalej poukázala na realistický a flexibilný pohľad na fungovanie spoločenského života osôb Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý formalisticky naladenú konštrukciu ochrany rodiny, čiže spoločenstva manželov rozšíril aj na ochranu de facto zväzkov - nezosobášené páry (Dr. Susana Sanz Caballero: Unmarried cohabiting couples before the European Court of Human rights: parity with marriage?).

28. V zmysle uvedeného žalobkyňa zotrvala na svojom názore, že účelom zákonodarcu pri koncepcii § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nebolo selektovanie osôb na základe ich manželského, prípadne mimomanželského zväzku, ale riešenie nepriaznivej situácie spoložitých, ba priam odkázaných osôb po úraze, prípadne smrti v príčinnej súvislosti s výkonom zamestnania im blízkej osoby.

29. V podmienkach Európskeho spoločenstva, kde sú občanom zaručené rozsiahle práva, kde právne poriadky členských štátov chránia ich slobody, a kde sa obozretne konštituovanou judikatúrou povoľuje

právo na pobyt len na základe faktického, nie oficiálneho, zväzku s občanom daného štátu nie je tolerovateľné, aby rozhodnutie orgánu verejnej moci bolo v príkrom rozpore s právnym poriadkom nielen Slovenskej republiky, ale aj medzinárodnými zmluvami a dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná.

30. Pokiaľ sa teda nazerá na nemanželské spolužitie ako na jednu z foriem spolužitia vo svetle medzinárodných zmlúv, judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, aktivity Rady Európy, a vo svetle princípov európskeho rodinného práva, a tiež zohľadňujúc ústavno-konformný výklad zákonov, rovnaká ochrana je garantovaná rodinnému životu založenému tak manželstvom, ako aj de facto zväzkom (nemanželskému spolužitiu), pričom od doslovného znenia zákona sa môže súd odchýliť, ak si to vyžaduje požiadavka ústavne súladného výkladu zákona.

31. Žalobkyňa ďalej namietala, že postupom žalovanej, ako aj krajského súdu došlo k porušeniu ústavou a medzinárodnými zmluvami garantovaných práv, a to čl. 12 ods. 1, čl. 19 ods. 2 Ústavy SR, čl. 1, čl. 10 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd, čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, čl. 7 Charty základných práv Európskej únie.

32. Podľa žalobkyne v zmysle širšieho ponímania výkladu rodiny a vzájomných partnerských záväzkov, sú základnými predpokladmi tzv. „de facto rodiny“ (i) spoločné bývanie, (ii) doba trvania vzťahu a (iii) úmysel spolu vychovávať deti. Žalobkyňa mala za to, že body (i) a (ii) boli dostatočne prezentované a zo strany žalovanej ich naplnenie nebolo popreté a bod (iii) je vzhľadom k vysokému veku oboch partnerov irelevantný.

33. Ani zák. č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce nediskriminuje partnerský zväzok oproti manželskému zväzku, keď podľa § 13 ods. 2 Zákonníka práce „V pracovnoprávných vzťahoch sa zakazuje diskriminácia zamestnancov z dôvodu pohlavia, manželského stavu a rodinného stavu, sexuálnej orientácie, rasy, farby pleti, jazyka, veku, nepriaznivého zdravotného stavu alebo zdravotného postihnutia, genetických vlastností, viery, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.“ Pojem „rodina“ je pritom nutné vykladať v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý predstavuje nielen spoločenstvo založené na základe manželstva, čo bolo deklarované aj vo veci Pedersen v. Nemecko zo 6. decembra 2001, kedy bolo konštatované, že rodinu tvorí aj spoločenstvo mimo manželstva. Podľa 40 ods. 5 Zákonníka práce: „Rodinný príslušník na účely tohto zákona je manžel, vlastné dieťa, dieťa zverené zamestnancovi do náhradnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu alebo dieťa zverené zamestnancovi do starostlivosti pred rozhodnutím súdu o osvojení, rodič zamestnanca, súrodeneц zamestnanca, manžel súrodence zamestnanca, rodič manžela, súrodeneц manžela, prarodič zamestnanca, prarodič jeho manžela, vnuk zamestnanca a iná osoba, ktorá so zamestnancom žije spoločne v domácnosti.“ Je teda zrejmé, že Zákonník práce vo viacerých ustanoveniach následne spája určité právne následky s tým, že príslušné osoby žijú so zamestnancom v spoločnej domácnosti, pričom medzi pojmové znaky domácnosti patrí spolužitie fyzických osôb, spoločná náhrada nákladov domácnosti a trvalý charakter tohto spolužitia, bez ohľadu na manželský alebo mimomanželský status týchto osôb.

34. Je teda zrejmé, že všetky potrebné predpoklady boli naplnené, a preto by sa výklad § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nemal striktnie pridržiavať len jazykového výkladu doslovného znenia zákona, ktorý jednoznačne nereflektoval na okolité spoločenské, sociálne, politické a iné zmeny, ktoré medzičasom nastali od jeho prijatia. Žalobkyňa považovala za nesporné, že diskriminačným prístupom žalovanej, odobreným krajským súdom došlo k porušeniu vyššie deklarovaných základných práv a slobôd garantovaných Ústavou SR a medzinárodnými dohovormi a to tak, že neakceptovaním nároku žalobkyne, ako životnej družky a partnerky poškodeného na jednorazové odškodnenie došlo k očividnému zvýhodneniu osôb v pozícii manželov, manželiek nad osobami žijúcimi mimo manželského zväzku.

35. Z ustanovenia § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. je zrejmé, že účelom zákonodarcu nebolo selektovanie osôb na základe ich manželského, prípadne mimomanželského zväzku, ale riešenie nepriaznivej situácie spolužijúcich, odkázaných osôb po úraze, prípadne smrti v príčinnej súvislosti s výkonom zamestnania im blízkej osoby.

36. Garancie vyplývajúce z práva na rešpektovanie rodinného života, v širšom kontexte partnerského života, predpokladajú existenciu spoločného, skutočného a efektívneho zväzku, prípadne zamýšľaného spoločného života, ktorý sa síce ešte v plnosti neetabloval, avšak je založený na platnom a skutočnom spoločenstve dvoch ľudí, zahŕňajúcom blízky vzťah a spoločný život partnerov. Rešpektovanie rodinného, prípadne partnerského života je Ústavou SR a medzinárodnými zmluvami garantované právo každej ľudskej bytosti. Rešpektovaním sa, prirodzene rozumie aj zdržanie sa neoprávnených zásahov zo strany orgánov verejnej moci či iných subjektov, vedúcich k jeho narúšaniu. Podľa nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp.zn. I. ÚS 13/2000 „Pod „neoprávneným zasahovaním“ treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje ustanovený cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie ustanoveného cieľa.“

37. Hoci podľa právneho názoru krajského súdu od roku 2003, teda od schválenia zák. č. 461/2003 Z.z. nepochybne došlo k určitým spoločenským, politickým, sociálnym a iným posunom, avšak tvrdená podstatná zmena okolností vo vzťahu k nazeraniu spoločnosti na manželstvo nebola žalobkyňou osvedčená. Žalobkyňa apelujúc na deklarovanú zmenu v ponímaní rodinného života a partnerských väzieb namietala, že by súdnymi rozhodnutiami, či už vnútroštátnych alebo európskych súdov, nebolo osvedčené postupné upustenie od nutnosti existencie manželského zväzku, ale na priznanie rovnocenných práv v mnohých smeroch plne postačuje existencia partnerského zväzku druhá a družky.

38. Podľa záverov krajského súdu nemožno v danom prípade hovoriť ani o diskriminácii partnerského spoluzitia na úkor manželského zväzku, nakoľko sa jedná o postup, ktorý je súladný so zákonom. Pokiaľ krajský súd konštatoval, že nie je oprávnený nad rámec obsahu napadnutého rozhodnutia a konania, ktoré jeho vydaniu predchádzalo posudzovať namietané diskriminačné zaobchádzanie, žalobkyňa uviedla, že si je vedomá skutočnosti, že antidiskriminačná žaloba je ako samostatný typ žaloby upravená v zák. č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok, pričom iba dokresľovala kontext podstaty podanej žaloby a nutnosť odklonenia sa od doslovného jazykového znenia zákona, ktoré nesleduje samotný účel zákona a ústavne súladný výklad.

39. Zásada zákazu diskriminácie a zásada rovnakého zaobchádzania patria k základným cieľom Európskej únie a sú zakotvené nielen vo vnútroštátnych či medzinárodných dokumentoch garantujúcich ochranu základných práv a slobôd, ale v podmienkach Slovenskej republiky aj v antidiskriminačnom zákone. Rozdielne zaobchádzanie s osobami v analogickom alebo relevantne podobnom postavení je diskriminačné, ak nemá objektívne a rozumné odôvodnenie, ktorým je, ak nesleduje legitímny cieľ alebo ak neexistuje vzťah proporcionality medzi použitými prostriedkami a zámerom, ktorý sa má uskutočniť (Rozsudok ESĽP zo dňa 07.03.2006 vo veci Evansvs. United Kingdom).

40. Žalobkyňa ďalej uviedla, že Ústava SR v čl. 152 ods. 4 prikazuje všetkým, ktorí aplikujú právne predpisy, aby v prípade, ak by aplikácia normy mohla vyvolať ústavnoprávne pochybnosti, či dokonca porušiť ústavné princípy, použili taký výklad, aby sa týmto pochybnostiam a porušeniu predišlo. Je nutné sa pridržať príslušných ustanovení Ústavy SR a medzinárodných zmlúv garantujúcich právo na rodinu a rodinný život a uplatňovania zásady rovnosti a zásady rovnakého zaobchádzania a s ohľadom na uvedené aj európskeho výkladu pojmov rodina a rodinný život a partnerský zväzok postaviť na roveň so zväzkom manželským. S poukazom na čl. 7 ods. 2 a ods. 5 Ústavy SR je nutné uplatniť prednosť újijného práva pred striktno formalistickým a doslovným výkladom vnútroštátneho zákona. V prípade konfliktu medzi vnútroštátnou právnou normou so silou zákona alebo podzákonou vnútroštátnou normou s európskym právom, je nevyhnutné, aby orgán aplikácie práva postupoval v zmysle čl. 7 ods. 2 a ods. 5 Ústavy SR, aby tieto vnútroštátne právne normy nechal neaplikované, alebo aby ich interpretoval vo svetle európskeho práva.

41. Krajský súd konštatoval, že výkladom proti doslovnému jazykovému zneniu zákona a na jeho základe rozhodovaním contra legem nevyhnutne dochádza k intenzívnemu zásahu do princípu právnej istoty, na základe čoho je takýto spôsob rozhodovania súdu síce dovolený, ale značne limitovaný. S uvedenými závermi žalobkyňa nesúhlasila, nakoľko právna istota na úrovni členského štátu ustupuje právnej istote na úrovni EÚ. Dá sa zhrnúť, že euro-konformný výklad práva má v danom prípade prednosť, keď takýto výklad má prednosť pred ústavno-konformným výkladom práva, avšak iba relatívnu z toho dôvodu, že ústavné sudy členských štátov EÚ si ponechali ako prostriedok možnosť odmietnuť aplikáciu noriem európskeho práva v prípade, ak by nimi malo dôjsť k spochybneniu základných hodnôt, na ktorých je vybudovaný ústavný poriadok konkrétneho štátu. Je však zrejmé, že v danom posudzovanom prípade sú euro-konformný výklad a ústavno-konformný výklad § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. v súlade a z uvedeného dôvodu tak striktné formalistický a jazykový výklad zákona, ktorý zaujala žalovaná a ktorý bol odobrený krajským súdom, nemôžu obstáť.

42. V zmysle uvedeného je nutné žalobkyňu ako spolužijúcu partnerku poškodeného, t.j. družku a snúbenicu, ktorých oficiálne uzatvorenie manželstva bolo naplánované na október 2018, a ktorých vzájomný vzťah spĺňal všetky predpoklady definujúce inštitút manželstva, postaviť v súlade so zásadou zákazu diskriminácie a povinnosťou rozhodujúcich orgánov dotvárať právo, na roveň s právnym statusom manželky a v spojení s § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. priznať žalobkyni nárok na jednorazové odškodnenie.

43. Na základe uvedeného žalobkyňa navrhla, aby kasačný súd napadnutý rozsudok krajského súdu zmenil a napadnuté rozhodnutie žalovanej v spojení s prvostupňovým rozhodnutím zrušil a vec vrátil žalovanej na ďalšie konanie, alternatívne aby napadnutý rozsudok krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Žalobkyňa zároveň navrhla, aby jej kasačný súd priznal voči žalovanej nárok na náhradu trov konania v plnom rozsahu.

III.

Vyjadrenie žalovanej ku kasačnej sťažnosti

44. Žalovaná vo vyjadrení ku kasačnej sťažnosti uviedla, že ide o námietky totožné so žalobnými námietkami žalobkyne, s ktorými sa krajský súd v napadnutom rozsudku riadne vysporiadal, pričom s vysloveným právnym názorom krajského súdu sa žalovaná stotožnila v celom rozsahu.

45. Cieľom žalobkyne bolo podľa názoru žalovanej presvedčiť súd o rovnakom postavení družky a manželky na účely jednorazového odškodnenia v zmysle § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. konštatujúc, že žalovaná nerešpektovaním tohto postavenia degraduje partnerský vzťah druhu a družky v porovnaní s manželským vzťahom a porušuje zásadu rovnosti zaobchádzania na podklade striktné jazykového výkladu zákona. Žalovaná tieto námietky odmietla, nakoľko ide o účelové tvrdenia bez opory v legislatíve, a hoci žalobkyňa na podporu svojich tvrdení poukazuje na rozsudky Najvyššieho súdu SR, znenie Ústavy SR, Listiny základných práv a slobôd, Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, či Charty základných práv Európskej únie, výklad z kontextu vyňatých právnych viet a častí dokumentov sa žalovanej javí ako účelový a špekulatívny.

46. V zmysle § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. je jednoznačné, že manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania, majú nárok na jednorazové odškodnenie. Žalovaná v zmysle tohto ustanovenia rozhodla o nepriznaní nároku na jednorazové odškodnenie žalobkyni, ako družke poškodeného. Tento postup nepochybne bol v súlade so zák. č. 461/2003 Z.z. a nemožno ho považovať za degradujúci, diskriminačný, neproporčný, či nerešpektujúci vnútroštátne a únijské zásady. Rozšírenie osobnej pôsobnosti predmetného ustanovenia nad rámec jeho znenia by znamenalo jednoznačné porušenie čl. 2 ods. 2 Ústavy SR, v zmysle ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, ako aj narušenie zákonných očakávaní účastníka konania.

47. Žalobkyňa poukazovala na to, že účelom § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. je „riešenie nepriaznivej situácie spoluživých, ba priam odkázaných osôb po úraze, prípadne smrti v príčinnej súvislosti s výkonom zamestnania im blízkej osoby“. Aplikáciou tohto výkladu by sa logicky naskytla otázka, či nad rámec doslovného znenia § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. je nutné odškodniť úrazovou dávkou jednorazové odškodnenie každú „spoluživcu, ba priam odkázanú“ osobu na poškodenom, vrátane zaopatrených detí, rodičov, súrodencov, či iných osôb vo vzťahu odkázanosti k nebohému poškodenému.

48. Žalovaná mala za to, že inštitút blízkej alebo spoluživúcej osoby slovenská legislatíva pozná a v odôvodnených prípadoch ho aj aplikuje, ako napr. na účely dedenia podľa Občianskeho zákonníka. Na účely jednorazového odškodnenia v zmysle § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. však zákonodarca určil taxatívny spôsobom osoby v konkrétnom postavení, na ktoré sa predmetné ustanovenie vzťahuje, a to manžel, manželka a nezaopatrené dieťa, a tento výpočet nezahŕňa osobu v postavení družky, resp. snúbenice. Žalovaná sa v tejto súvislosti stotožnila s právnym názorom krajského súdu uvedeným v napadnutom rozsudku, a síce, že „pokiaľ teda zákonodarca nepoužil túto zaužívanú koncepciu „blízkej osoby“ jej modifikáciou na účely jednorazového odškodnenia podľa § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., prípadne priamym odkazom na použitie § 116 Občianskeho zákonníka, s uplatnením systematického výkladu práva sa javí nepoužitie tohto konceptu ako vedomý postup zákonodarcu, ktorým zreteľne prejavil svoju autonómnu zákonodarnú pôsobnosť a vôľu spôsobom, ktorým kreoval predmetnú právnu úpravu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., nezahŕňajúcim prvky pojmu „blízka osoba“ do normatívneho textu zákona.“

49. Námietky žalobkyne viac ako postup žalovanej v predmetnej veci, napádajú samotné znenie § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., žalovaná však nie je zákonodarný orgán vytvárajúci legislatívu, ale orgán verejnej správy aplikujúci právo, ktorý musí znenie právnych noriem rešpektovať. Domnienky žalobkyne, že je nutné vyplniť dotvorením práva, ergo priznaním rovnakých práv a nárokov, aké majú v zmysle zákona o sociálnom poistení manželia, aj druhovi a družke, sú preto pre žalovanú irelevantné. Zároveň je žalovaná presvedčená o tom, že predmetné ustanovenie nie je neúplné alebo nejednoznačné a nevyžaduje sudcovskú tvorbu práva. Jediná osoba, ktorá môže zmeniť § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. tak, aby sa vzťahovalo nielen na manželov, ale aj na životných druhov, je zákonodarca v legislatívnom konaní.

50. V zmysle uvedeného neexistujú dôvodné pochybnosti o správnej aplikácii § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. na prípad žalobkyne. Žalovaná preto považovala kasačnú sťažnosť a námietky v nej obsiahnuté za nedôvodné a navrhla, aby kasačný súd zamietol kasačnú sťažnosť žalobkyne ako nedôvodnú a nepriznal jej náhradu trov konania.

IV.

Vyjadrenie žalobkyne

51. Žalobkyňa uviedla, že žalovaná umelo vytrhla z kontextu argumenty, o ktoré opiera svoj nárok uplatňovaný v konaní. Z kasačnej sťažnosti žalobkyne, ako aj z jej predchádzajúcich vyjadrení je zrejmé, že rozporuje výklad § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. v kontexte komparácie manželský zväzok a partnerský zväzok. Z hľadiska účelu zák. č. 461/2003 Z.z., na ktorý žalobkyňa poukazovala je zrejmé, že nesúhlasí so striktno jazykovým výkladom § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. vo vzťahu k ponímaniu partnerského života, ktorý ako taký spĺňa všetky aspekty manželského zväzku. Naopak rozporujúce argumenty žalovanej je zrejmé, že rodičov či súrodencov nemožno analogicky, tak ako partnera, prirovnať k postaveniu manžela či nezaopatreného dieťaťa, ktorým zák. č. 461/2003 Z.z. vo svojej dikcii priznáva nárok na jednorazové odškodnenie.

52. Žalobkyňa opakovane poukázala na ratio legis § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., ktoré prezentovala vo všetkých doterajších podaniach a na potrebu rešpektovania základných práv a slobôd garantovaných Ústavou SR, ako i medzinárodnými dohovormi v súlade s nasledovaním požiadavky na dotvorenie práva,

ak prezentovaný prístup orgánov verejnej moci v zmysle reštriktívneho výkladu zákona je príliš formalistický a protiústavný. Nestotožnila sa ani s argumentáciou žalovanej, že rozšírenie osobnej pôsobnosti § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nad rámec jeho znenia by znamenalo jednoznačné porušenie čl. 2 ods. 2 Ústavy SR a narušenie zákonných očakávaní účastníka konania.

53. Požiadavku ústavno-konformného výkladu zákona podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy SR a dodržanie zásady zákazu diskriminácie, nemožno označiť za rozpor s čl. 2 ods. 2 Ústavy SR. Žalovaná totiž opomenula, že čl. 2 ods. 2 Ústavy SR vyjadrujúci zásadu legality ukladá štátnym orgánom povinnosť konať na základe ústavy a v jej medziach v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Od správnej interpretácie čl. 2 ods. 2 Ústavy SR závisí nielen riadne uplatňovanie Ústavy SR, ale aj existencia Slovenskej republiky ako materiálneho právneho štátu. Ústava SR vo väčšine svojich noriem ustanovuje pravidlá, ktorých podrobnejšiu úpravu ponecháva na zákon. Vykonávacie zákony sa však neraz odkláňajú od účelu ústavnej úpravy, či ju dokonca popierajú. Ak by orgány verejnej moci uplatňovali čl. 2 ods. 2 Ústavy SR doslovne a vytrhnutý z kontextu Ústavy SR bez rešpektovania príčinnej súvislosti medzi relevantnými ústavnými normami, výsledkom by bola aplikácia právneho poriadku SR vzdialená Ústave SR. V záujme zachovania podstaty ústavnej úpravy sa čl. 2 ods. 2 musí interpretovať a aplikovať v spojení s čl. 152 ods. 4 Ústavy SR a s využitím zdravého rozumu. S poukazom na čl. 152 ods. 4 Ústavy SR sa všetky pramene právneho poriadku musia interpretovať a aplikovať tak, aby boli v súlade s Ústavou SR. Predmetná požiadavka potom v praxi znamená, že orgán verejnej moci vrátane žalovanej má povinnosť pri aplikácii zákona najskôr preskúmať, či všeobecne záväzný právny predpis, ktorý ide aplikovať, môže vysvetliť tak, aby výklad bol v súlade s Ústavou SR a len v prípade kladnej odpovede môže uplatniť svoju viazanosť zákonom podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy SR. Žalovaná nemôže poukazovať na čl. 2 ods. 2 Ústavy SR a jeho domnelé porušenie, keďže pri správnej aplikácii predmetného článku Ústavy SR, nesmie porušiť ústavou garantované práva a slobody len preto, že jej to zákon umožňuje či ukladá.

54. Podľa nálezu Ústavného súdu SR II. ÚS 426/2012 zo dňa 21.02.2013 „Viazanosť štátnych orgánov zákonom v zmysle čl. 2 ods. 2 ústavy (...) neznamená výlučnú a bezpodmienečnú nevyhnutnosť doslovného gramatického výkladu aplikovaných zákonných ustanovení. Ustanovenie čl. 2 ods. 2 ústavy nepredstavuje iba viazanosť štátnych orgánov textom, ale aj zmyslom a účelom zákona (sp. zn. III. ÚS 341/07).”

55. V danom prípade žalobkyňa zotrvala na svojich argumentoch, že je možné a nevyhnutné § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. vykladať v súlade s rešpektovaním ústavno-konformného výkladu zákona a tak jej priznať uplatňovaný nárok na jednorazové odškodnenie.

56. Vzhľadom na uvedené a argumentáciu obsiahnutú v kasačnej sťažnosti, ako i v písomných podaniach, žalobkyňa bola toho názoru, že dostatočným spôsobom ozrejmila dôvodnosť a oprávnenosť nároku, ktorého sa domáhala, a preto navrhla, aby kasačný súd rozhodol v zmysle kasačného návrhu.

V.

Posúdenie veci kasačným súdom

57. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP) postupom podľa § 452 ods. 1 SSP v spojení s § 439 SSP preskúmal prípustnosť kasačnej sťažnosti a po zistení, že kasačnú sťažnosť podala sťažovateľka včas (§ 443 ods. 2 písm. a/ SSP), preskúmal napadnutý rozsudok spolu s konaním, ktoré predchádzalo jeho vydaniu a jednohlasne (§ 464 v spojení s § 139 ods. 4 SSP) dospel k záveru, že kasačnej sťažnosti nemožno priznať úspech.

58. Kasačný súd rozhodol bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) s tým, že deň vyhlásenia rozhodnutia bol zverejnený na úradnej tabuli súdu a na internetovej stránke Najvyššieho súdu SR. Rozsudok bol verejne vyhlásený 25. novembra 2020 (§ 137 ods. 4 SSP v spojení s § 452 ods. 1 SSP).

59. Podľa § 454 SSP na rozhodnutie kasačného súdu je rozhodujúci stav v čase právoplatnosti

napadnutého rozhodnutia krajského súdu.

60. Podľa § 461 SSP kasačný súd zamietne kasačnú sťažnosť, ak po preskúmaní zistí, že nie je dôvodná.

61. Predmetom prieskumného konania na kasačnom súde bol rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici č.k. 20Sa/7/2019-54 zo dňa 17. septembra 2019, ktorým krajský súd žalobu zamietol.

62. Predmetom preskúmvacieho konania v danej veci bolo rozhodnutie Sociálnej poisťovne, ústredia č. 38023-2/2019-BA zo dňa 12. marca 2019, ktorým žalovaná zamietla odvolanie žalobkyne v celom rozsahu a potvrdila prvostupňové rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Banská Bystrica zo dňa 07. januára 2019 č. 2921-14/2019-BB, ktorým bolo rozhodnuté, že podľa § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. žalobkyňa nemá nárok na jednorazové odškodnenie po poškodenom F.. S. V., nar. XX. Q. XXXX, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu zo dňa 06. júla 2018.

63. Kasačný súd predovšetkým upriamuje pozornosť na to, že správny súd nie je súdom skutkovým. Jeho úlohou pri preskúmaní zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu podľa tretej časti Správneho súdneho poriadku (§§ 177 a nasl. SSP) je posudzovať, či správny orgán príslušný na konanie si zadovážil dostatok skutkových podkladov pre vydanie rozhodnutia, či zistil vo veci skutočný stav, či konal v súčinnosti s účastníkmi konania, či rozhodnutie bolo vydané v súlade so zákonmi a inými právnymi predpismi a či obsahovalo zákonom predpísané náležitosti, teda či rozhodnutie správneho orgánu bolo vydané v súlade s hmotnoprávnymi, ako aj s procesnoprávnymi predpismi.

64. Správny súd pri preskúmaní zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu v konkrétnej veci sa zásadne obmedzí na otázku, či vykonané dôkazy, z ktorých správny orgán vychádzal, nie sú pochybné najmä s ohľadom na prameň, z ktorého pochádzajú, alebo pre porušenie niektorej procesnej zásady správneho konania, a ďalej na otázku, či vykonané dôkazy logicky robia vôbec možným skutkový záver, ku ktorému správny orgán dospel. Správny súd pri preskúmaní zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu posudzuje, či správny orgán aplikoval na predmetnú právnu vec relevantný právny predpis. Zákonnosť postupu správny súd skúma na základe rovnakých kritérií ako zákonnosť rozhodnutí.

65. Kasačný súd mal v danej veci preukázané, že krajský súd v procese súdneho prieskumu napadnutého rozhodnutia žalovaného správneho orgánu, keď napadnutým rozsudkom žalobu žalobkyne zamietol, postupoval náležite v zmysle procesných pravidiel zákonodarcom nastolených v prvej a tretej hlave tretej časti Správneho súdneho poriadku.

66. Podľa čl. 1 ods. 1 veta prvá Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát.

67. Základom interpretácie a aplikácie čl. 1 ods. 1 ústavy je zabezpečenie materiálneho a nie formálneho právneho štátu. Základnou premisou materiálneho právneho štátu sa prezentuje všeobecná záväznosť práva pre všetkých. To znamená, že štátne orgány, orgány územnej samosprávy, právnické osoby s právomocou rozhodovania o právach a povinnostiach, ako aj každý jednotlivec musí konať tak, ako určuje právny poriadok.

68. Ústavný súd SR princíp materiálneho právneho štátu prezentoval v právnom názore: „V právnom štáte, v ktorom sú ako neoddeliteľné súčasť okrem iných stelesnené princípy, ako sú právna istota a spravodlivosť (princíp materiálneho právneho štátu), čo možno spoľahlivo vyvodiť z čl. 1 ústavy, sa osobitný dôraz kladie na ochranu tých práv, ktoré sú predmetom jej úpravy. Povinnosťou všetkých štátnych orgánov je zabezpečiť reálnu možnosť ich uplatnenia tými subjektmi, ktorým boli priznané.“ (ÚS 17/1999, nález z 22. septembra 1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1999, s. 365; zhodne I. ÚS 44/1999, nález z 13. októbra 1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1999, s. 382, I. ÚS 10/98, I. ÚS 54/02 nález z 13. novembra 2002. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného

súdu SR 2002 - II. polrok, s. 750, nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 22/06). Judikatúra ústavného súdu tiež kladie dôraz, že v súlade s čl. 1 ods. 1 ústavy s uplatňovaním princípu právnej istoty v právnom štáte sa spája požiadavka všeobecnosti, platnosti, trvácnosti, stability, racionálnosti a spravodlivého obsahu právnych noriem; medzi ústavné princípy vlastné právnemu štátu patrí aj zákaz svojvôle v činnosti štátnych orgánov, ako aj zásada primeranosti, resp. proporcionality (PL. ÚS 1/04).

69. Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

70. Podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.

71. Z uvedeného článku ústavy vyplýva, že výklad a uplatňovanie všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou. V právnej praxi preto môže v činnosti orgánov aplikujúcich právo dochádzať k situácii, že prameň práva, ktorý je vo formálnom súlade s ústavou nie je interpretovaný ústavne konformným spôsobom, pričom orgány štátu realizujú svoju rozhodovaciu právomoc sú pri výkone svojej právomoci povinné postupovať v zmysle čl. 2 ods. 2 ústavy, s prihliadnutím na to, že súčasne sú viazané aj právnou úpravou obsiahnutou v medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná (čl. 7 Ústavy SR) a po vstupe Slovenskej republiky do Európskeho spoločenstva, Európskej únie postupovať tiež v súlade s právne záväznými predpismi Európskeho spoločenstva a Európskej únie.

72. Z citovanej ústavnej úpravy vyplýva, že výklad a uplatňovanie všeobecne záväzných právnych predpisov musia byť v súlade s ústavou. Pozitivistický právny prístup k aplikácii zákonov je preto v činnosti štátnych orgánov modifikovaný ústavne konformným výkladom, ktorý v závislosti od ústavou chránených hodnôt pôsobí reštriktívne alebo extenzívne na dikciu zákonných pojmov. Obsah zákonnej právnej normy nemôže byť interpretovaný izolovane, mimo zmyslu a účelu zákona, cieľa právnej regulácie, ktorý zákon sleduje. Požiadavka na ústavne konformnú aplikáciu a výklad zákona je podmienkou zákonnosti rozhodnutia ako individuálneho správneho aktu.

73. Predmetom konania bolo preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej, ktorým zamietla odvolanie žalobkyne a potvrdila prvostupňové rozhodnutie, ktorým Sociálna poisťovňa, pobočka Banská Bystrica podľa § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. žalobkyni ako družke poškodeného nepriznala nárok na jednorazové odškodnenie po poškodenom, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu dňa 06. júla 2018.

74. Podľa § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania, majú nárok na jednorazové odškodnenie.

75. V konaní bola spornou otázka, či žalobkyni ako družke poškodeného, ktorá s ním žila v spoločnej domácnosti a podľa jej vyjadrenia s poškodeným plánovali uzavrieť manželstvo, možno v zmysle § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. priznať nárok na jednorazové odškodnenie v súvislosti s pracovným úrazom poškodeného.

76. Kasačný súd vyhodnotil rozsah a dôvody kasačnej sťažnosti vo vzťahu k napadnutému rozsudku krajského súdu po tom, ako sa oboznámil s obsahom administratívneho a súdneho spisu a s prihliadnutím na ustanovenie § 461 SSP dospel k záveru, že nezistil dôvod na to, aby sa odchyľil od logických argumentov a relevantných právnych záverov spolu so správnou citáciou dotknutých právnych noriem obsiahnutých v dôvodoch napadnutého rozsudku, ktoré vytvárajú dostatočné východiská pre vyslovenie výroku rozsudku. Krajský súd sa v odôvodnení napadnutého rozsudku veľmi dôsledne zaoberal námietkami žalobkyne a s jeho precíznou právnou argumentáciou sa kasačný súd v plnom rozsahu stotožňuje.

77. Kasačný súd považuje za potrebné uviesť, že medzerou v práve je neúplnosť platného právneho

poriadku spočívajúca v tom, že pre určité spoločenské vzťahy patriace do sféry právnej regulácie, neexistuje konkrétne normatívne ustanovenie. Od tohto prípadu je potrebné odlišovať také situácie, keď určité spoločenské vzťahy nie sú právom regulované vôbec. Ak spoločnosť signalizuje nutnosť právnej regulácie takýchto spoločenských vzťahov, potom je potrebné, aby na túto situáciu zareagoval zákonodarca vydaním príslušného normatívneho aktu, ktorý tento nedostatok odstráni.

78. Zdanlivú medzeru v práve predstavuje prípad, keď určitá otázka nie je upravená právom, ale podľa subjektívnej mienky konkrétneho subjektu by upravená mala byť. V tomto prípade treba zdôrazniť, že ak právo mlčí vo vzťahu k takejto konkrétnej otázke, ešte to neznamenaá skutočný problém medzery, pretože je možné, že zákonodarca nepovažoval za účelné upraviť predmetný vzťah právnymi prostriedkami.

79. Skutočná medzera v práve existuje vtedy, keď určitá otázka má byť riešená právnymi prostriedkami, ale jej riešenie nie je zákonom stanovené. Až vtedy je možné uvažovať o analógii, t.j. o vyplnení medzier aplikáciou práva pomocou analógie. Vyplnenie medzery je možné len za existencie reálnej medzery v práve, t.j. chýba konkrétna norma, ktorá by sa na daný prípad vzťahovala. Vyplnenie medzier v práve nie je možné, ak existuje právna norma, podľa námietky konkrétneho subjektu zastaralá, upravujúca daný spoločenský vzťah.

80. Z citovaného ustanovenia § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. je zrejmé, že obsahuje taxatívny výpočet osôb, ktorým zákon priznáva nárok na jednorazové odškodnenie po poškodenom, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. Týmto osobami sú manžel, manželka a nezaopatrené dieťa.

81. Aj podľa názoru kasačného súdu ustanovenie § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. nevykazuje znaky neúplnosti alebo vnútornej obsahovej rozpornosti, či nejednoznačnosti, ktoré by bolo potrebné v procese aplikácie práva odstrániť pomocou výkladových pravidiel, alebo ktoré by vyvolávali potrebu sudcovskej tvorby práva. Za daného stavu dotvorenie práva pomocou analógie v posudzovanej veci za účelom priznania nároku na jednorazové odškodnenie žalobkyni neprichádza do úvahy.

82. Kasačný súd tiež dospel k záveru, že neboli splnené podmienky na uplatnenie neprimerane extenzívneho výkladu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., resp. ním použitého konkrétneho pojmu „manželka“ spôsobom, ktorý presadzovala žalobkyňa. O právnom obsahu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z. nie sú odôvodnené pochybnosti, nakoľko je z neho zrejmé, že stanovuje uzavretý okruh subjektov oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného zamestnanca, ktorými sú manžel, manželka a nezaopatrené dieťa poškodeného. Okruh týchto subjektov je nepochybne identifikovaný ich označením, ktorému zodpovedá konkrétny právny obsah podľa zákona o rodine.

83. Od prijatia zák. č. 461/2003 Z.z. došlo nepochybne k určitým spoločenským, politickým, sociálnym a iným zmenám, avšak nemožno opomenúť skutočnosť, že tento zákon bol od roku 2003 mnohokrát novelizovaný, a teda v prípade, ak by bolo úmyslom zákonodarcu priznať nárok na jednorazové odškodnenie aj iným osobám, ako tam výslovne uvedeným, teda napríklad aj osobám žijúcim s poškodeným v spoločnej domácnosti, rozšíril by zákonodarca okruh oprávnených osôb aj na tieto osoby.

84. Kasačný súd prisvedčil argumentácii krajského súdu, že pokiaľ zákonodarca nepoužil túto zaužívanú koncepciu „blízkej osoby“ na účely jednorazového odškodnenia podľa § 94 zák. č. 461/2003 Z.z., prípadne priamym odkazom na použitie § 116 Občianskeho zákonníka, s uplatnením systematického výkladu práva sa javí nepoužitie tohto konceptu ako vedomý postup zákonodarcu, ktorým zreteľne prejavil svoju autonómnu zákonodarnú pôsobnosť a vôľu spôsobom, ktorým kreoval predmetnú právnu úpravu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., nezahŕňajúcim prvky pojmu „blízka osoba“ do normatívneho textu zákona, ktorým vymedzil okruh subjektov oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného.

85. Za stavu, že jednorazové odškodnenie prináleží len osobám taxatívne vymenovaným v ustanovení § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., žiadnym ďalším osobám tento nárok nie je možné poskytnúť. Pokiaľ nie je družka, snúbenica poškodeného alebo jeho spoluzhijúca osoba súčasťou uzavretého okruhu osôb, oprávnených na uplatnenie nároku na jednorazové odškodnenie v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania poškodeného, nárok na priznanie takého nároku zo strany žalovanej nemá.

86. Vzhľadom na skutočnosť, že žalobkyňa do okruhu taxatívne vymenovaných osôb nepatrí, bol postup kompetentných správnych orgánov v posudzovanej veci v súlade so zákonom.

87. V predmetnej veci nebolo na voľnej úvahe žalovanej, resp. prvostupňového správneho orgánu, či možno žalobkyni ako družke priznať nárok na jednorazové odškodnenie. Žalovaná mohla takýto nárok priznať len osobám výslovne uvedeným v tomto ustanovení. V prípade pripustenia extenzívneho výkladu ustanovenia § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., prezentovaného žalobkyňou by uvedené ustanovenie stratilo svoje opodstatnenie, nakoľko by sa mohlo vzťahovať na široký okruh príbuzných, ktorí žili s poškodeným v spoločnej domácnosti (napr. plnoleté deti, rodičov).

88. Pokiaľ žalobkyňa namietala nesprávnu interpretáciu § 94 ods. 1 zák. č. 461/2003 Z.z., nezohľadňujúcu nutnosť výkladu vnútroštátneho zákona v zmysle ústavnoprávnej legislatívy - zohľadňujúcej najmä čl. 12 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 Ústavy SR a čl. 1 a čl. 32 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, medzinárodnej legislatívy - zohľadňujúcej najmä čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, či európskej legislatívy - zohľadňujúcej najmä primárne právo EÚ, a to čl. 7, čl. 20, čl. 21 ods. 1, čl. 33 ods. 1, čl. 34 ods. 1 Charty Základných práv Európskej únie, ako aj princíp nediskriminácie ako základný princíp vyplývajúci zo Zmluvy o fungovaní EÚ ako primárneho práva EÚ, upravujúcej postavenie partnerov mimo manželského zväzku, kasačný súd jej argumentácii ani v tomto smere nemohol priznať úspech.

89. Podľa čl. 12 ods. 1 Ústavy SR ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremľateľné a nezrušiteľné.

90. Podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy SR každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

91. Podľa čl. 1 Listiny základných práv a slobôd ústavné zákony, iné zákony a ďalšie právne predpisy, ich výklad a používanie musí byť v súlade s Listinou základných práv a slobôd. Základné práva a slobody uvedené v Listine základných práv a slobôd sú pod ochranou ústavného súdu.

92. Podľa čl. 32 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Osobitná ochrana detí a mladistvých je zaručená.

93. Podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinom, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.

94. Podľa čl. 7 Charty Základných práv Európskej únie každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a komunikácie.

95. Podľa čl. 20 Charty Základných práv Európskej únie pred zákonom sú si všetci rovní.

96. Podľa čl. 21 ods. 1 Charty Základných práv Európskej únie zakazuje sa akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností,

jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.

97. Podľa čl. 33 ods. 1 Charty Základných práv Európskej únie rodina požíva právnu, ekonomickú a sociálnu ochranu.

98. Podľa čl. 34 ods. 1 Charty Základných práv Európskej únie únia uznáva a rešpektuje právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne služby, ktorými sa zabezpečuje ochrana v prípade materstva, choroby, pracovných úrazov, závislosti alebo vysokého veku, ako aj v prípade straty zamestnania, podľa pravidiel ustanovených právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

99. Osobnosť človeka vrátane všetkých jeho prirodzených práv je chránená. Právo na súkromie zahŕňa do určitej miery právo vytvoriť si a udržiavať vzťahy s inými ľudskými bytosťami, najmä v citovej oblasti, aby tak bolo možné rozvíjať a naplňovať vlastnú osobnosť. Ak preto medzi fyzickými osobami existujú sociálne a citové vzťahy vytvorené v rámci ich súkromného a rodinného života, rešpektovanie súkromného života musí zahŕňať do určitej miery právo na vytváranie a rozvíjanie vzťahov s ďalšími ľudskými bytosťami. Súčasťou súkromného života je tiež rodinný život, ktorý v prípade žalobkyne bol rešpektovaný. Vo vzťahu k prejednávanému prípadu, t.j. pre účely priznania nároku na jednorazové odškodnenie žalobkyne, však nemožno dospieť k inému výkladu ustanovenia § 94 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., ani ústavno-konformným výkladom, či euro-konformným výkladom. Rovnako tak nemožno dospieť k inému záveru ani na základe ustanovení Ústavy SR, Listiny základných práv a slobôd, Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Charty Základných práv Európskej únie, na ktoré poukazovala žalobkyňa.

100. K námietkam žalobkyne vo vzťahu k judikatúre Ústavného súdu SR s poukazom na uznesenie sp.zn. III. ÚS 388/2018 zo dňa 16.10.2018, kasačný súd poukazuje na odsek 20. napadnutého rozsudku krajského súdu a k judikatúre Najvyššieho súdu SR s poukazom na rozsudok sp.zn. 10Szak/14/2017 zo dňa 26.09.2017, kasačný súd poukazuje na odsek 22. napadnutého rozsudku krajského súdu.

101. Pokiaľ žalobkyňa namietala pojmy rodina a nukleárna rodina vo svetle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora EÚ, kasačný súd zastáva názor, že výklad týchto pojmov nie je v danom prípade relevantný, nakoľko ako už bolo uvedené, ustanovenie § 94 zák. č. 461/2003 Z.z. obsahuje taxatívny výpočet oprávnených subjektov, ktorý nemožno ani výkladom rozšíriť či zúžiť, pričom tento výpočet nezahŕňa všeobecný pojem rodinný príslušník, ale presne definuje oprávnené osoby. A navyše rozsudok Súdu prvého stupňa Európskych spoločností (odvolacia komora) z 05.10.2009 vo veci T-58/08 P, ktorého predmetom bolo odvolanie proti rozsudku Súdu pre verejnú službu Európskych spoločností (prvá komora) z 27.11.2007, Roodhuijzen vs. Komisia (F-122/06, Zb. s. I-A-0000) sa týkal okolností, kde preskúmaný predpis poukazoval aj na partnera zamestnanca bez uzavretia manželského zväzku za splnenia iných výslovne uvedených podmienok.

102. V predmetnom konaní bola rovnako tak irelevantná námietka žalobkyne vzťahujúca sa na zák. č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce, keď išlo o aplikáciu § 94 zák. č. 461/2003 Z.z., a nie ustanovení Zákonníka práce.

103. Kasačný súd zároveň uvádza, že „Obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nie je záruka, že rozhodnutie súdu bude spĺňať očakávania a predstavy účastníka konania. Taktiež podľa už mnohonásobne judikovaného názoru ústavného súdu základné práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemôžu byť porušené iba tou skutočnosťou, že sa všeobecné súdy nestotožnia vo svojich záveroch s požiadavkami účastníka konania (uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky I. ÚS 111/2017-17 z 8. marca 2017).

104. Vzhľadom na uvedené skutočnosti kasačný súd rozhodol podľa § 461 SSP tak, že kasačnú sťažnosť žalobkyne ako nedôvodnú zamietol.

105. O trovách kasačného konania rozhodol kasačný súd podľa § 167 ods. 1 a § 168 v spojení s § 467 ods. 1 SSP a nepriznal účastníkom nárok na náhradu trov tohto konania, keďže žalobkyňa v tomto konaní nebola úspešná a u žalovanej nezistil dôvod, pre ktorý by mohol spravodlivo požadovať náhradu dôvodne vynaložených trov konania.

106. Tento rozsudok kasačného súdu bol prijatý pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.